

Intervju s isusovcem Hansom Zollnerom*, predsjednikom Centra za zaštitu djece

*Christopher Lamb***

Centar za zaštitu djece (Centre for Child Protection, CCP) postoji već pet godina. Kroz to vrijeme posjetili ste oko 40 zemalja na pet kontinenata kako bi izgradili svijest i promovirali mjere zaštite. Koje je vaše shvaćanje „sveopće Crkve“ kao ishod tih iskustava?

Gdje god sam išao, iskusio sam jedinstvo u vjeri, osjećaj dobrodošlice, bilo u crkvi tijekom liturgije ili sastanka, s ljudima drugačije kulture u njihovim školama, radnim mjestima ili pri zajedničkom objedu. Osjeća se zajednička veza bez obzira na to kako je vjera izražena kroz različite kulture. Naravno, zajednički katekizam, jedno Vjeronanje te posebno Euharistija su opće točke konvergencije i jedinstva.

Ipak, moje je iskustvo da postoji također jedinstvo u problemima s kojima se suočavamo kao globalna Crkva. Uznemiravajuće je da je seksualno zlostavljanje maloljetnika počinjeno u svim kutovima i u svim državama Crkve. S ovim otkrićem također dolazi svijest da određeni čimbenici koji se odnose na organizaciju Crkve također mogu biti dio problema. To uključuje način djelovanja hijerarhije pred licem nepravde koju je počinio jedan od njezinih, kao i shvaćanje odnosa koji biskup ili provincijal ima prema svećeniku njemu povjerenju, kada se suočava s ozbiljnim problemom. Na mnogim mjestima vidim zamah i spremnost za promjenu i proaktivno suočavanje s velikim poteškoćama koje uključuju, primjerice, osnovno shvaćanje uloge svećenika danas, pitanja oko ljudske formacije za bogoslove i redovnike. Shvaćamo da smo, u doba u kojem je autentičnost jedna od najviših vrijednosti, pozvani proučiti naše načine upravljanja vlašću, novcem i udobnim načinom života, sučeljavajući ih s porukom evanđelja. Nema mjesta za opravdanje stajališta o pravu da se uzme sve za čime pojedinac žudi čak i ako podrazumijeva neprimjereno seksualno ponašanje.

* Hans Zollner, SI, predsjednik je Centra za zaštitu djece pri Papinskom sveučilištu Gregoriana.

** Christopher Lamb, novinar. — Članak je tiskan 2. siječnja 2017. u *The Tablet*. Prijevod s engleskoga: Zvonimir Marinović, SI.

Što možemo zamisliti kao moguće rješenje? Neku vrstu crkvene međunarodne policije?

Naravno da ne može postojati crkvena policija, kao novi oblik inkvizicije. Crkva neće i ne može zakonito ili legitimno obnašati sekularnu upravljačku vlast širom cijelog svijeta. Prvenstveno, Crkva poštuje organizaciju države i surađuje sa zakonima i pravnim protokolima gdje je to moguće. Na nama je pozvati na suradnju s civilnim zakonom u slučajevima u kojima možemo govoriti o zločinu. Ipak, ima nekih slučajeva u kojima optužba nije tako jasna, ili gdje je nastupila zastara ili je policija neučinkovita. U tim slučajevima Crkva još uvijek ima moralnu obvezu djelovati, i u najmanju ruku prosuditi situaciju optuženih te utvrditi mogu li i dalje obnašati odgovornu ulogu u Crkvi.

Način na koji se Crkva suočava s optužbama za zlostavljanje razvija se. Kada je kardinal Joseph Ratzinger bio prefekt Kongregacije za nauk vjere (CDF), radio je na prijenosu odgovornosti za procesuiranje slučajeva seksualnog zlostavljanja od strane klera na Kongregaciju za nauk vjere. Od kada je Kongregacija za nauk vjere preuzela tu dužnost u 2001., temeljitije se pristupalo procesuiranju optužaba i mnogi su prekršitelji klerici privedeni pravdi. Ipak, postoje ograničenja što Kongregacija može učiniti. Također, točno je da kanonski proces obično traje vremenski dugo te su i žrtva i optuženik često ostavljeni u neizvjesnosti ne znajući kako napreduje njihov slučaj.

Unatoč tim nedostacima, postoji nedvosmislena potreba za središnjom agencijom za rad na tom problemu, a u Crkvi to je funkcija Kongregacije. Ona također daje savjete biskupskim konferencijama za sastavljanje smjernica za zaštitu. Dokle god nije u potpunosti jasno što predsjednik biskupske konferencije ili metropolit mogu provesti, potrebno je imati središnju ustanovu koja to može razjasniti, entitet *super partes*.

Ipak to nije dovoljno, jer ne uzima u obzir nužnost i potencijal koji Crkva ima u promoviranju zaštite unutar vlastitog djelokruga i izvan njega. To je vjerojatno i jedan od razloga zašto je papa Franjo uspostavio u ožujku 2014. Papinsku komisiju za zaštitu maloljetnika, koja okuplja ljude s raznih kontinenata i različitih struka u savjetničkoj službi Svetomu Ocu. Budući da sam voditelj radne skupine Papinskog vijeća usmjerene na obrazovanje crkvenih vođa, ta se uloga vrlo dobro povezuje s radom Kongregacije.

U skladu s načelom supsidijarnosti, koju ponavlja papa Franjo, zadatke koji mogu biti povjereni nižoj (ili lokalnoj) razini odgovornosti potrebno im ih je delegirati, sve dok mogu biti garantirane potrebne kompetencije i kapaciteti na toj razini. Što se tiče njegova rada na zaštiti, to je pristup koji slijedi Centar za zaštitu djece Papinskog sveučilišta Gregoriana. Nudimo obrazovanje i formaciju koja se može prilagoditi različitim jezicima te drugačijim lokalnim i društveno-kulturnim kontekstima, usporedno sudjelujući u zajedničkom globalnom projektu zaštite maloljetnika.

Istaknuli ste postojeće kulturne razlike. Kako Centar za zaštitu djece predlaže održavanje dosljednog pristupa među različitim kontekstima?

Centar za zaštitu djece radi s akademskog stajališta u suradnji sa sveučilištima i znanstvenicima. S tog stajališta, održavanje znanstvenog standarda — što podrazumijeva utemeljena na dokazima te recenzirana istraživanja i publiciranja — vitalno je za njegovu misiju. Međutim, znanstvene metode u mnogim znanostima koje su uključene, nisu neovisne od povijesnih i kulturnih čimbenika. Može biti teško doći do zajedničkog shvaćanja, primjerice, onoga što „dodir“ znači u nekoj kulturi, čak i ako razgovaramo o nečem tako jednostavnom kao rukovanje. To može navesti neke da kažu kako je nemoguće postići zajednički standard u zaštiti. Ali naglašavanje razlika bilo bi pogrešno. Svaka kultura ima shvaćanje o tome što je silovanje. Ljudi bilo koje pozadine znaju kada je povjerenje iznevjereno. Stoga s jedne strane želimo koristiti znanstvene kriterije pri mjerenju učinka zlostavljanja i učinkovitosti mjera zaštite. S druge strane, ako ne uzmemo ozbiljno kulturne razlike — te različite načine na koje ljudi žive svoj obiteljski život, izgrađuju povjerenje, odnose se prema autoritetu itd. — tada ćemo vjerojatno previdjeti konkretne oblike i načine kako se zlostavljanje događa, kako se kažnjava unutar kulture, kako se s njime nosi, uključujući naknadu ili nemar, te gdje se može umiješati ili započeti sa zaštitom.

Ako pokušamo nametnuti zapadne standarde, ljudi se mogu javno slagati s njima, ali ih ne slijediti kroz dublju promjenu u ponašanju, što je nužno za učinak trajne promjene. Mogu navesti neke primjere koji predstavljaju izazov zapadnoj osjetljivosti. Nedavno, kada sam bio u Meksiku, biskup mi je pristupio i ispričao priču o domorodačkom području gdje se jednostavno uzima zdravo za gotovo i prihvaćeno je od plemena da roditelji mogu prodati svoje djevojčice susjedima. Ili možemo govoriti o situaciji u Indiji, unutar druge domorodačke populacije, gdje ako mlada djevojka ima seksualne odnose izvan braka i zatrudni, i ako otac njezina djeteta nije onaj kojeg je odabrala obitelj, postoji obred kako bi to popravili. Obitelj zakolje dvije koze te se prolije krv kako bi prijestup bio uklonjen. Potom pripreme gozbu i tada se dijete iz zabranjene zajednice daje udomiteljskoj obitelji. Djevojka je tada slobodna udati se s onim kojemu je bila obećana. Ljudi se slažu s ovim rješenjem, ali kako bi zapadnjačko shvaćanje zakona govorilo toj situaciji?

Možemo uzeti drugi primjer s Filipina. Ondje odbijanje da se dodirne ili pomiluje dijete smatra se vrlo čudnim, čak i nastranim. Za njih je potpuno normalno da muškarci šetaju ulicom držeći se za ruke. Kako poučiti djecu i odrasle gdje su granice, što je dobro dodirivanje, a što loše? Moguće je pružiti puno više primjera poput tih koji ilustriraju izazove zaštite u različitim kontekstima, gdje inzistiranje na „anglofonim“ ili „zapadno–europskim“ formulacijama zaštite neće riješiti problem. Sve dok ne razumijemo u potpunosti te duboko ukorijenjene oblike ponašanja i kako ljudska afektivnost živi u pojedinoj kulturi, nećemo biti sposobni imati učinak.

Druge kulture trebaju naš savjet, ali one ga također trebaju prevesti u vlastiti jezik, simbole, načine educiranja ljudi i promjene ponašanja. Ljude treba poučiti i osposobiti da se ponašaju na novi način — primjerice da kritiziraju autoritet. Zamislite otpor tomu tipu ideja u Africi, gdje u mnogim mjestima svećenik vlada kao poglavica.

U ovom povijesnom trenutku, Crkva ima jedinstvenu sposobnost da ostvari i podupre promjene u načinu mišljenja i ponašanja. Imamo jedinstveni globalni sustav komunikacije koji je utemeljen na vjeri i naviještanju istih vrijednosti, čak ako se prenose i izražavaju različito. Možemo dosegnuti obične ljude, kao i vode organizacija i vlasti. Crkva bi mogla biti jedinstvena poveznica u komunikaciji i suradnji, ali mi ipak nismo u potpunosti iskoristili prednost toga. Problem zlostavljanja primjer je nedostatka suradnje jer je Crkva u skoro svakoj zemlji ponovila iste pogreške kao drugi koji su se suočili s krizom prije njih.

Što možemo naučiti od zemalja koje su već iskusile medijski rat usmjeren ka isticanju seksualnog zlostavljanja u crkvenim organizacijama — zemlje poput Kanade, Njemačke, Belgije, Nizozemske, Australije, sada Francuske...?

Uistinu, jedan je od izazova kako se mi nosimo s globalnom zajednicom i kako razvijamo načine i metode zajedničke suradnje i učenja jednih od drugih.

Uvidjeli smo da na mjestima gdje je bilo jasno vodstvo, ono koje je i uvjereno i uvjerljivo, implementacija programa zaštite bila je uspješna. Nije potrebno izmišljati nešto novo kako bismo odgovorili na glavna pitanja ove teme. Primjerice Australija je napravila vrlo dobro istraživanje te ima za ponuditi obilje informacija. Nekoliko je zemalja naučilo na teži način kako odgovoriti te mogu prenijeti svoje znanje. U svim zemljama pokušalo se dati ozbiljan odgovor tek nakon medijske oluje usredotočene na zataškavanje zlostavljanja. Čini se da se bez tih javnih skandala ništa ne bi promijenilo. Naša je jednostavna poruka zemljama gdje Crkva još nije prošla osudu medija: prepoznajte potencijalne probleme i započnite promjenu sada!

Naučili smo da trebamo središnji autoritet. Kada vodstvo nije jasno, ili kada je struktura autoriteta i odnosa zamagljena, sve vrste štete i neprimjerenog ponašanje postaju moguće, i nužno je da se nadređeni autoritet umiješa, osobito kako bi donio pravdu žrtvama. Supsidijarnost znači da trebaš imati nekoga s autoritetom, znanjem i ugledom, ali da je voljan to dijeliti. Stoga trebamo uvježbane ljude, koji mogu uvesti promjene u strukturu, i te osobe trebaju puno ustrajnosti.

Također smo naučili da trebamo različite obrazovne mjere kako bismo dosegнули različite razine društva. Ljudi imaju različite sposobnosti. Ne može se očekivati od svih da prođu kroz 36 jedinica programa za e-učenje. Stoga je program „osnovne obuke“ također nužan — bez gubljenja učinka ili zanemarivanja konteksta sa svom temeljitošću dubokog pozadinskog istraživanja.

Uzimajući u obzir sve što se do sada reklo, što se treba sada napraviti? Koji smjer može Crkva odabrati u unaprjeđenju svoje predanosti zaštiti maloljetnika?

U posljednjih pet godina nastala je nova osviještenost o problemu seksualnog zlostavljanja djece u svim dijelovima svijeta. Sada postoji otvorenost da se razgovara o tom problemu, te je moguće organizirati konferencije i obrazovne programe. Uzimajući u obzir veliku potrebu za odgovorom unutar i od strane Crkve te rastuću otvorenost prema zajedničkom radu, Centar za zaštitu djece u mogućnosti je oblikovati model suradnje među zemljama i kulturama.

Već se krećemo u tom pravcu. Centar nudi programe e–učenja dizajnirane tako da se mogu prilagoditi različitim kulturama, te od naših partnera ne tražimo samo povratnu informaciju, nego također doprinos i suradnju. Radimo na izgradnji baze znanja utemeljene na istraživanju, učenju drugih vještina, vezama sa svih strana svijeta i iskustvu s terena. Odlazimo u zemlje i tamo dobivamo iskustvo iz prve ruke kako razumjeti odnos ljudi prema tom pitanju te kako staviti sve te različite situacije u dijalog. Trenutačno radimo s oko 25 partnera u više od 15 zemalja na četiri kontinenta. Skoro svi su sveučilišta ili odsjeci pedagogije, teologije, psihologije i medicine.

Međutim, ne možemo biti oni koji dolaze iz Rima kako bi riješili problem za sve. Ono što se treba dogoditi je da naši partneri kontekstualiziraju program, čineći ga dostupnim u svojoj osnovnoj poruci koristeći sažeti jezik i metode. To treba biti učinjeno za njihovu vlastitu situaciju, a mi im nudimo pomoć da to učine. Radimo na širenju znanja na način koji je razumljiv u svim dijelovima svijeta. Primjerice mnogi ljudi ne razumiju kanonski zakon, iako se to odnosi na sve katolike i sve svećenike. Stoga ono što radimo je suradnja sa stručnjacima za posebne teme, kao što je kanonsko pravo, kako bi njihovo znanje približili puno široj publici.

Centar se razlikuje po svojem multidisciplinarnom pristupu, uključujući psihologiju, teologiju, kanonsko pravo, sociologiju, pedagogiju i medije. Također je jedinstven u smislu da mi namjerno ne prodajemo program, nego tražimo od partnera da preuzmu suodgovornost za njega. Ta aktivna i reflektivna participacija može donijeti promjenu kako treneri sami razvijaju sposobnost da budu stručnjaci za njihovu situaciju.

Uz dodatak programu e–učenja, postoji intenzivni jednosemestralni diplomski tečaj na Papinskom sveučilištu Gregoriana koji nudi izobrazbu za trenere, okupljajući stručnjake da predaju o njihovu području stručnosti. Suradujemo s Kongregacijom za evangelizaciju naroda kako bi ciljali područja gdje je vrlo malo stručnosti te omogućavamo stipendije za studente u nepovoljnom položaju kako bi mogli pohađati tečaj. Diplomski tečaj daje sudionicima mogućnost razgovora o slučajevima, kulturama i izazovima, te nastoji umrežiti studente za suradnju u tijeku.

Sljedeći je korak za nas stvaranje Globalne unije Centra za zaštitu djece (Centre for Child Protection Global Alliance). To je mreža partnerskih institucija u različitim zemljama s kojima smo uspostavili dublji odnos suradnje. Ti glavni

partneri postat će točka referencije za različite zemlje i regije, za inkulturaciju i širenje resursa zaštite, opet s ciljem stvaranja mreže. U zamjenu nudimo tim partnerima postojeću formaciju za trenere, sredstva da drže korak s najnovijim standardima znanja i metoda te određeni sustav mentorstva.

Što je nužno za uspjeh svega toga te da to postane održivo? Različite države i mjesne crkve trebaju podupirati jedna drugu kako nitko ne bi radio nešto sam. Mogli bismo gledati u smjeru uvođenja sestrinskih biskupija i župa za potporu jednih drugima. Također trebamo naći više načina suradnje s organizacijama izvan Crkve koje dijele naš zajednički cilj, i Centar je počeo raditi na tome. Na taj način, zajedno stvaramo pokret za zaštitu maloljetnika i on dobiva zamah.

Ako biste imali jednu želju za vaš rad, koja bi to bila?

Prvenstveno, želim da oni koji su uključeni u ovaj rad i osjetljivi na ovu temu ne izgube srčanost zbog otpora i tromosti koje često susreću, nego radije, da budu hrabri i snažni! Ovo je neugodna tema i postoje kulturne, sustavne i individualne zapreke. Postoji oblik srama koji je povezan s govorom o tome, te iako sram može biti zdrava i normalna reakcija na stvari koje razgolićuju osobu njezina dostojanstva, to ne bi trebalo postati zapreka za Crkvu da prizna i osvrne se na izazov.

Poželio bih bolju infrastrukturu, da Crkva i društvo ulože u mjere zaštite te da se osvrnu na vrlo važna pitanja koja se odnose na pravdu za preživjele. Nadam se da će biti bolja duhovna pratnja i integracija onih preživjelih koji žele prenijeti dalje iskustvo njihova duhovnog puta zajednici. Također želim bolju brigu za počinitelje, osobito za one koji imaju visoki rizik ponovnog počinjenje kaznenog djela. Nadam se vremenu kada će se mnogi koji su uključeni u ovo područje bolje povezati i usredotočiti na one znanstvene i proceduralne izazove za koje znamo. Radimo prema tim ciljevima. Jedan je primjer kongres „Dostojanstvo djeteta u digitalnom svijetu“, koji će se održati sljedeće godine, u kojem želimo okupiti lidere iz poslovnog svijeta i Interneta, političare, policijske službenike, psihologe, psihijatre i crkvene vode, a već smo dobili potporu Svete Stolice.